

LI OLIMPIADA GEOGRAFICZNA

Uwarunkowania i możliwości rozwoju turystycznych Celestynowa

**TEMAT C:
Uwarunkowania i możliwości rozwoju turystyki
na wybranym obszarze**

Edward Czyżewski

Klasa 2 ibA, II LO im. Stefana Batorego w Warszawie

Pod opieką: Dr Małgorzaty Byca

KARTA OCENY PRACY do tematu C: Uwarunkowania i możliwości rozwoju turystyki na wybranym obszarze

Edward Czyżewski
Imię i nazwisko ucznia

II LO z Oddziałami Dwujęzycznymi im. Stefana Batorego w Warszawie
Nazwa Szkoły

	KRYTERIA OCENY PRACY	Maksymalna liczba punktów do zdobycia	Ocena Komisji Szkolnej	Ocena jurora KO	Uwagi
A	Uzasadnienie wyboru obszaru, sformułowanie tytułu pracy i jego zgodność z treścią opracowania, w tym:	10			
	uzasadnienie wyboru obszaru i jego zgodność z wytycznymi oraz umiejętność wskazania specyfiki wybranego obszaru	5			
	poprawność terminologiczną tytułu pracy oraz jego zgodność z tematem	2			
	adekwatność tytułów do treści rozdziałów	3			
B	Poprawność merytoryczna i wnikliwość charakterystyki obszaru i jego walorów, w tym:	15			
	identyfikacja i różnorodność opisu uwarunkowań, które mogą być walorami turystycznymi: cechy środowiska przyrodniczego i (lub) antropogenicznego, krajobrazu, historii, urbanistyki, architektury, formy istniejącej ochrony przyrodniczej i (lub) konserwatorskiej, współczesnych funkcji	6			
	wykorzystanie różnorodnych źródeł informacji na temat wybranego obszaru (np. literatura, mapy, obrazy lotnicze i satelitarne, fotografie archiwalne i współczesne, geoportale)	5			
	weryfikacja i uzupełnienie zgromadzonych informacji na temat wybranego obszaru na podstawie własnych obserwacji/pomiarów/badań oraz zakres i rzetelność prac własnych	4			
C	Poprawność merytoryczna i wnikliwość opisu propozycji zagospodarowania turystycznego obszaru, w tym:	20			
	oryginalność i pomysłowość koncepcji	6			
	racjonalność i uzasadnienie doboru różnych rodzajów infrastruktury	5			
	charakterystyka optymalnego wykorzystania i zagospodarowanie turystycznego, spójność i funkcjonalność środowiskowa, urbanistyczna, architektoniczna itp.	5			
D	Poprawność merytoryczna i wnikliwość opisu szans i barier oraz skutków rozwoju turystyki, w tym:	20			
	poprawność w stosunku do faktycznych uwarunkowań i zgodność oceny z proponowanym zagospodarowaniem	7			
	różnorodność i wnikliwość charakterystyk	7			
	zakres przestrzenny	6			
E	Zakres i poprawność dokumentacji graficznej, w tym:	15			
	poprawność wykonania mapy (map) wybranego obszaru	6			
	poprawność pozostałych ilustracji (szkiców, tabel, diagramów, wykresów, schematów itp.)	4			
	estetyka i samodzielność wykonania dokumentacji graficznej i obliczeniowej	2			
F	Formalna strona opracowania: poprawność językowa i ortograficzna, umiejętność zestawiania źródeł (literatury), przypisy, konstrukcja opracowania, w tym:	15			
	konstrukcja pracy: poprawność podziału na rozdziały, logika ich układu, zamieszczenie wstępu i zakończenia	5			
	strona redakcyjna: poprawność strony tytułowej, poprawność numeracji rozdziałów, spisu treści, zestawienia literatury, wykazu ilustracji, załączników itp.	2			
	organizacja strony: odpowiednia liczba znaków, dobór czcionki (rodzaj i wielkość), numeracja stron, odpowiednie rozmieszczenie ilustracji, przejrzystość itp.	2			
G	Walory dodatkowe pracy według oceny nauczyciela / jurora (nauczyciel wypisuje i uzasadnia walory, których nie podano w szczegółowych kryteriach pracy. Należy zwrócić uwagę zwłaszcza na uwzględnienie w pracy różnych metod badań oraz oceny wyników badań. Nie należy przyznawać punktów za zaangażowanie ucznia w wykonanie pracy):	5			
SUMA ZDOBYTYCH PUNKTÓW		100			

Pieczęć Szkoły

.....
data

.....
podpis przedstawiciela
Komisji Szkolnej

Pieczęć Komitetu Okręgowego

.....
data

.....
podpis jurora KO

Spis treści

1.	Wstęp	3
1.1.	Uzasadnienie wyboru	3
1.2.	Metody badań	4
2.	Charakterystyka Celestynowa	6
2.1.	Opis przyrodniczy	6
2.2.	Opis poza przyrodniczy	9
3.	Obecne uwarunkowania turystyczne	12
3.1.	Walory naturalne	12
3.2.	Walory antropogeniczne	15
3.3.	Obecna infrastruktura turystyczna:	19
4.	Proponowana infrastruktura i działania	22
4.1.	Baza noclegowa i gastronomia	22
4.2.	Szlaki turystyczne	24
4.3.	Miejsca odpoczynku i informacja o gminie	25
4.4.	Dojazd i transport	26
5.	Ocena SWOT turystyki Celestynowa	28
6.	Podsumowanie	31
7.	Źródła	32
7.1.	Publikacje	32
7.2.	Strony internetowe	32
8.	Spis załączników	33
8.1.	Mapy	33
8.2.	Wykresy	33
8.3.	Zdjęcia	33

1.Wstęp

1.1. Uzasadnienie wyboru

Mała wieś na południowy wschód od Warszawy, zapewne znana najbardziej z utworu Aleksandra Kamińskiego „Kamienie na szaniec”. Jest ona nie tylko monumentem bohaterskich czynów konspiracji, lecz także bogatym kulturowo i przyrodniczo terenem Mazowsza.

Mieszkając przez trzynaście lat w Irlandii, kilkakrotnie podczas wakacji przyjeżdżałem do Polski, do Celestynowa, ponieważ moja mama pochodzi z Celestynowa. Dom z wielkim ogrodem, zbudowany przez mojego dziadka, służył jako idealne miejsce na letni odpoczynek dla całej rodziny. Dopiero po zamieszkaniu na stałe w Polsce trzy lata temu, zniknęło dziecięce przekonanie, iż każdy zna tę piękną miejscowość. Wizja zaprezentowana w tej pracy, mam nadzieję, stanie się motorem do rozpowszechnienia chęci przyjeżdżania do Celestynowa (ryc. 1). Pragnę, by każdy mógł doświadczyć Celestynów tak, jak ja przez lata doświadczałem to piękne miejsce.

Udoskonalanie, udokumentowanie oraz rozpowszechnienie wiedzy o możliwościach Celestynowa może być szansą, dzięki której ta historyczna miejscowość może przeżyć powtórny rozkwit.

Wybór Celestynowa wydawał mi się oczywisty z kilku przyczyn. Jest to miejscowość położona zaledwie 40 km od Warszawy, dobrze skomunikowana, o wyjątkowej historii podczas II wojny światowej – zarówno konspiracji, akcji zbrojnych, jak i tragedii zwyczajnych ludzi. Ponadto teren ten służył jako zbiorowisko rezydencji letnich już przed wojną. Walory przyrodnicze Celestynowa są wielkie – Mazowiecki Park Krajobrazowy, rezerwat przyrody, torfowiska, bagna i piękne lasy.

Teraz, uczęszczając do liceum im. Stefana Batorego, które w czasie II wojny światowej stanęło wrogowi oko w oko i walczyło, mam zaszczyt przechadzać się tymi samymi korytarzami, co polegli bohaterowie Polski. Celestynów wywołuje podobne uczucie; widząc często pomnik upamiętniający poległych bohaterów, ale także zwykłych cywilów, pojawia się romantyczna myśl, że i Oni kiedyś przechodzili tymi drózkami. Celestynów jest jedną z niewielu miejscowości, która pozwala na załęganie się takich myśli w głowach turystów. Bohaterowie wszak tu byli, a to warto mieć zawsze „przed oczyma duszy swej”¹.

¹ William Szekspir - *Hamlet*

Lecz ważniejsza jest ich inspiracja i ich symbol dla pokoleń, dla naszego i przyszłych, oby ich pamięć nie zginęła. Przynajmniej nie w Celestynowie.

ryc. 1 Autor koło atrakcji turystycznej w Celestynowie

(fot. własna)

1.2. Metody badań

Badanie możliwości turystycznych terenu wymaga różnych źródeł. Dzięki temu można otrzymać zróżnicowane wyniki, które wszystkie mogą nam dostarczyć różnych informacji o regionie. Dlatego właśnie zastosowano następujące sposoby:

- Badania terenowe – osobiste sprawdzanie, np. ścieżek i szlaków turystycznych, co pozwala bezpośrednio określić stan techniczny, dostępność oraz oznakowania.
- Wywiady – przeprowadzanie rozmów z osobami zamieszkującymi Celestynów; wiedza mieszkańców o obecnej infrastrukturze (w tym ankiety przeprowadzane przez gminę).
- Analiza mapy – używanie programów (np. GIS), aby tworzyć mapy i wizualizować różne obiekty, ścieżki rowerowe, chronione obszary.

- Analiza danych statystycznych – sprawdzanie danych zebranych przez gminę w celu uwiarygodnienia informacji o turystyce.
- Lektura publikacji – pozwala głębiej zrozumieć turystykę na tym obszarze; publikacje o środowisku, obiektach, sprawozdania instytucji.

Wszystkie te źródła są podane w bibliografii.

2. Charakterystyka Celestynowa

2.1. Opis przyrodniczy

mapa 1 Gmina Celestynów na tle województwa mazowieckiego

(opracowanie własne)

Gmina znajduje się w województwie mazowieckim (mapa 1), w centralnej części powiatu otwockiego. Graniczy z sześcioma innymi gminami: Karczew, Kołbiel, Osieck, Otwock, Sobienie-Jeziory i Wiązowna.

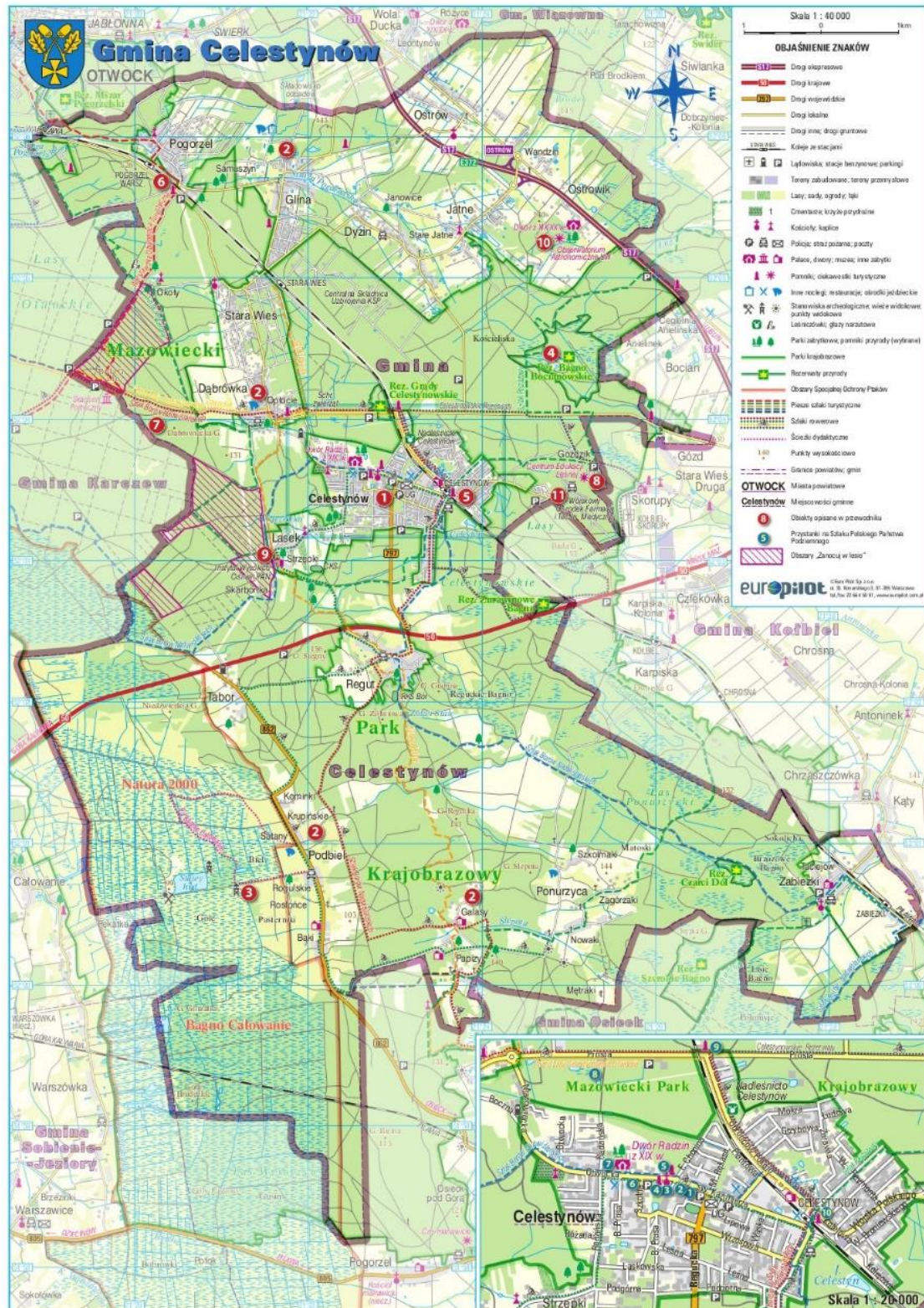
Zgodnie z regionalizacją fizyczno-geograficzną według J. Kondrackiego², Gmina Celestynów leży w obrębie dwóch mezoregionów Niziny Środkowo mazowieckiej (318.7), która jest podprovincją Nizin Środkowopolskich - Doliny Środkowej Wisły (318.75) i Równiny Garwolińskiej (318.79). Ich granica, wyznaczana przez zbocze doliny, dzieli terytorium gminy na dwie nierówne części - pierwsza obejmuje zauważalnie mniejszy teren, czyli około 10%.

Pełen obszar Równiny Garwolińskiej obejmuje 915 km², jest to teren zdominowany denudacyjnymi plejstocеныskimi utworami geologicznymi zlodowacenia Środkowopolskiego i Południowopolskiego: gliny zwałowe, piaski i żwiry. Jest to silnie zerodowana i denudowana wysoczyzna polodowcowa Płyną w niej rzeki Świder i Wilga, które dopływają do Wisły, a zarazem przecinają płaską równinę. Jest tam kilka rezerwatów przyrody: „Rogale” (33,2 ha), „Czerwony krzyż” (56,3 ha) oraz „Szerokie Bagno” (76,7 ha). Najwyższe wzniesienia mają zaledwie pomiędzy 130 a 140 m n.p.m.

Dolina Środkowej Wisły obejmuje 1350 km², tworzona była przez holocеныskie utwory geologiczne: żwiry, mady rzeczne i torfy. W okresach glacialnych i interglacialnych dolina napelniała się osadami piaszczystymi, najwięcej znajdziemy płaskich równin. Terasy

² Kondracki J., *Geografia regionalna Polski*, PWN, Warszawa 2000

powstały wskutek cyklicznych procesów erozji i akumulacji rzecznej. Na płaskiej powierzchni wyróżniają się wydmy. Najmłodszy taras zalewowy znajduje się jedynie od 1 do 5 m nad poziomem lustra rzeki. Lustro Wisły obniża się z 116 do 78 m n.p.m. (odcinek rzeki wynosi

mapa 2 Mapa turystyczna Celestynowa

(źródło: <https://www.celestynow.pl/strona-3324-turystyka.html>)

120 km), jedynie odróżnione wydmami sięgającymi aż 160 m n.p.m. (Średnio równina jest 130-140 m n.p.m.). Rzeką Świder tu dopływa do Wisły. Występują tu płaskie terasy wydmore porośnięte licznymi lasami, które zaliczane są do Mazowieckiego Parku Krajobrazowego (MPK), (122 km²). Terasa rzeczna nie jest objęta w granicach Gminy w przeciwieństwie do rozmaitych wydm i pięknych lasów.

Dane z 2002 r.³ wskazują, iż Gmina Celestynów (mapa 2) obejmuje teren 88,92 km², z czego 53% (47,13 km²) stanowią użytki leśne, a 36 % (32,01 km²) to użytki rolne, a resztę 11% (9,78 km²) stanowią tereny zabudowane. Oznacza to, że Celestynów jest gminą wiejską. Ilustrując, lesistość woj. mazowieckiego wynosi 23%. Prawie cały obszar Gminy znajduje się w MPK. Lasy, według Nadleśnictwa Celestynów, są złożone w 91% z sosen oraz śladowych ilości dębu, brzozy i olchy, odpowiednio 2%, 3% i 4% lasów. W lasach mieszkają m. in. łosie, jelenie, dziki, sarny, bobry, lisy, borsuki, zające i dzikie kaczki.

ryc. 2 Widok z wieży widowiskowej na „Bagnie Calowanie”

(fot. własna)

Gmina Celestynów charakteryzuje się klimatem umiarkowanym kontynentalnym obecnym w terenie mazowiecko-podlaskim. Średnia roczna temperatura powietrza wynosi od 7,6 do 8,1°C. W styczniu średnia temperatura powietrza spada do 3°C, a w lipcu osiąga od 17,5

³ Gmina Celestynów: Informacja o Gminie (X 2024)
https://www.celestynow.pl/strona-3358-informacje_o_gminie.html

do 18,2°C, dając amplitudę 15°C. Suma opadów wynosi od 550 do 650 mm rocznie, głównie w okresie letnim, a także w marcu i kwietniu. Okres wegetacyjny trwa 215 - 220 dni. Okres bezprzymrozkowy wynosi 167 – 185 dni. Pokrywa śnieżna obejmuje nawet 70 – 80 dni. Wiatry przeważają z kierunku zachodniego oraz południowego.

Gmina Celestynów znajduje się w zlewni Wisły oddalonej od wsi Celestynów o około 11 km. Nie znajdują się tu żadne większe rzeki bądź jeziora. Jedynie należy nadmienić obecność małych cieków stanowiących dopływy Świdra oraz kilku starorzeczy Wisły. Gmina Celestynów wyróżnia się bagnami (10 km²) i torfowiskami (ryc. 2). Można tam znaleźć żurawinę błotną oraz modrzewnicę zwykłą wraz ze stabilną populacją łosi, 12 -15 osobników.

2.2. Opis poza przyrodniczy

ryc. 3 Pomnik „Akcji pod Celestynowem”

(fot. własna)

Wieś Celestynów wspomniano pierwszy raz w 1833 r., gdy Leopold Radziński kupił tę ziemię od własnego ojca. Niezwykle ważna dla wsi była kolej Nadwiślańska wybudowana w 1877 r.

Po odzyskaniu niepodległości, jak zresztą większość okolicy, Celestynów jest miejscowością, w której rozwija i przeważa funkcja letniskowa, czyli większość mieszkańców przybywa tu tylko na lato w ramach odpoczynku i wakacji.

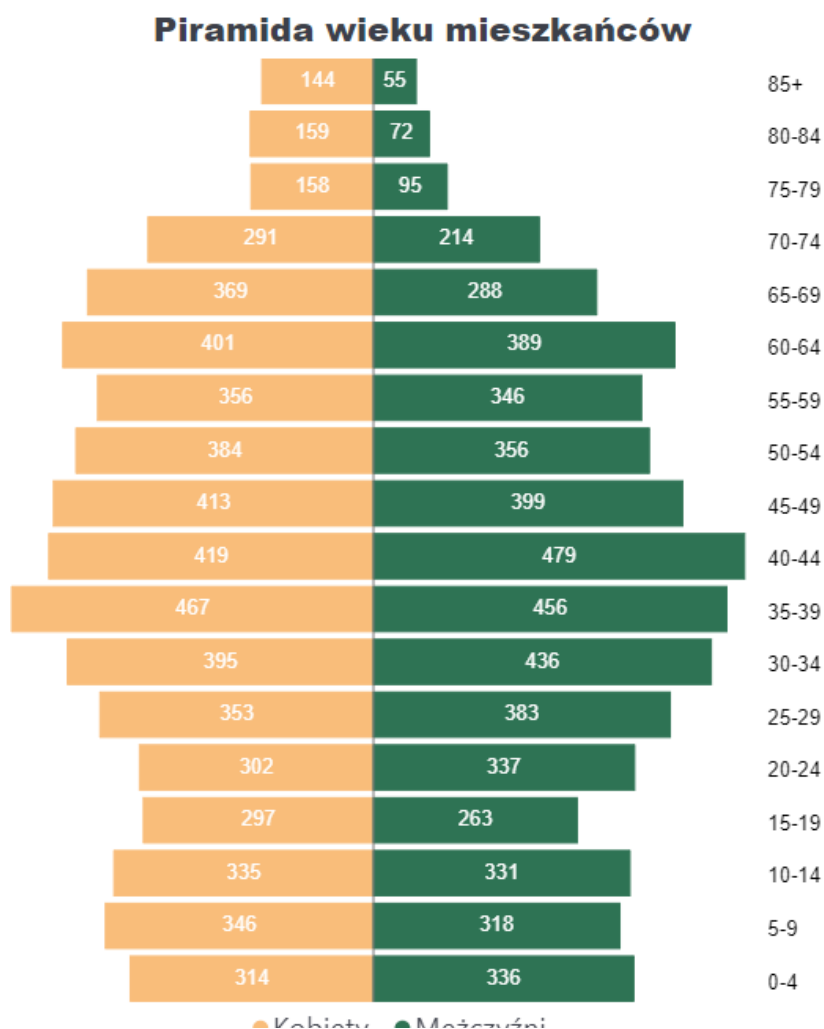
Najważniejszym okresem historycznym dla Celestynowa niewątpliwie jest II wojna światowa. Już 1 września Luftwaffe nalotami na kolej zabija 10 osób. W Celestynowie, a konkretnie w Dworze Radzin znajdowała się baza zarówno AK, jak i Szarych Szeregów. Również prowadzono tam tajne komplety

nauczania. Podczas jednej z akcji dywersyjnych, 11 grudnia 1943 r., zabito 120 niemieckich żołnierzy. Cała akcja trwała 15 minut, a zatrzymała kursowanie pociągów na ponad 30 godzin.

Lecz najsłynniejszym z dziejów Celestynowa pozostaje dotychczas „Akcja w Celestynowie” upamiętniona w *Kamieniach na szaniec* Kamińskiego. Uratowano wtedy 49

więźniów w maju 1943 r. pod dowództwem w Tadeusza Zawadzkiego „Zośki”. Ta akcja nie służy tylko jako dowód historyczny na opór, którzy stawiali Polacy, lecz także było w czasie wojny legendą, która unosiła na duchu Naród polski (ryc. 3).

Dopiero w 1952 r. powstaje Gmina Celestynów jako swoisty twór administracyjny.

(źródło: <https://celestynow-2022.curulis.pl/informacje-podstawowe/demografia>)

Herbem gminy jest jasnoniebieskie pole, na którym znajdują się złote dwie gałązki dębowe nad złotym krzyżem kawalerskim. Ów herb widnieje na początku pracy.

W gminie Celestynów występuję obecnie stagnacja demograficzna⁴ – przyrost naturalny jest ujemny. W 2022 r. gminę Celestynów zamieszkiwało 11 428 osób, a w 2023 r. 11 408, czyli spadek o 22 osoby (-1,9 ‰). Na 100 mężczyzn przypada 106 kobiet (średnio w Polsce wynosi to 107). Struktura wiekowa w Celestynowie znacznie się nie różni od ogólnopolskiej (wyk.

1): 60% populacji jest w wieku produkcyjnym, a w wieku przedprodukcyjnym

i poprodukcyjnym jest po 20% każdy. Gęstość zaludnienia wynosi około 128 osób na km² (średnio w Polsce wynosi to 123 osób na km²).

⁴ Gmina Celestynów: Raport o stanie gminy 2023 (X 2024)
https://www.celestynow.pl/strona-3391-raport_o_stanie_gminy.html

Obecnie gmina Celestynów rozwija się dzięki nowoczesnej hali sportowej, instytutu wysokich ciśnień Państwowej Akademii Nauk, Obserwatorium Uniwersytetu Warszawskiego (ryc. 4) oraz Centrum Edukacji Leśnej.

ryc. 4 Obserwatorium w Ostrowiku

(źródło: <https://ostrowik.astro.uw.edu.pl/galeria/>)

3. Obecne uwarunkowania turystyczne

W tym miejscu oczywiście należy wspomnieć, że nie da się czasami oddzielić walorów antropogenicznych od naturalnych, często jedno idzie ramię w ramię z drugim. Oczywiście wartość miejsc jak Centrum Edukacji Leśnej lub ścieżek rowerowych jest przeważnie uzależniona od przyrody, ale często także od działalności ludzkiej. Ponadto czasami interwencja ludzka jest powodem przetrwania wyjątkowych struktur geomorfologicznych i przyrodniczych. To człowiek musi czasami ratować naturę od natury. Zatem nie zawsze podział ludzkie – niehumanitarne, jest najlepszy, gdyż nie uwzględnia on niuansów w przypadku poszczególnych walorów turystycznych.

3.1. Walory naturalne

W tej części pracy przedstawiono cechy środowiska przyrodniczego, które stanowią walory turystyczne obecnie. Wyróżniono: krajobrazie, rezerwach przyrody, letniskowym zastosowaniu.

Przede wszystkim należy wymienić krajobraz jako podstawowy element, który przyciąga turystów do Celestynowa. Mimo bliskości Warszawy, obszar ten charakteryzuje się nienaruszonym środowiskiem naturalnym. Często wydaje się, że zurbanizowane miasteczka i wieś się niczym zlewają z otaczającym ją lasem (ryc. 5). Nieraz dom jest położony w lesie lub po jednej stronie ulicy są domy, a po drugiej kilka metrów dalej rośnie las (ryc. 6). Lasy te charakteryzują się wysoką bioróżnorodnością, będąc siedliskiem wielu gatunków roślin i zwierząt, w tym licznych gatunków chronionych. Z 200 roślin występujących na terenie gminy aż 30 jest objęta ochroną całkowitą lub częściową.

Szczególnie dla mieszkańców miast wycieczki do terenów leśnych stanowią rozrywkę. Krajobraz leśny stanowi coś *innego* dla przeciętnego mieszkańca miasta, a zatem MPK może stanowić obecnie atrakcję turystyczną.

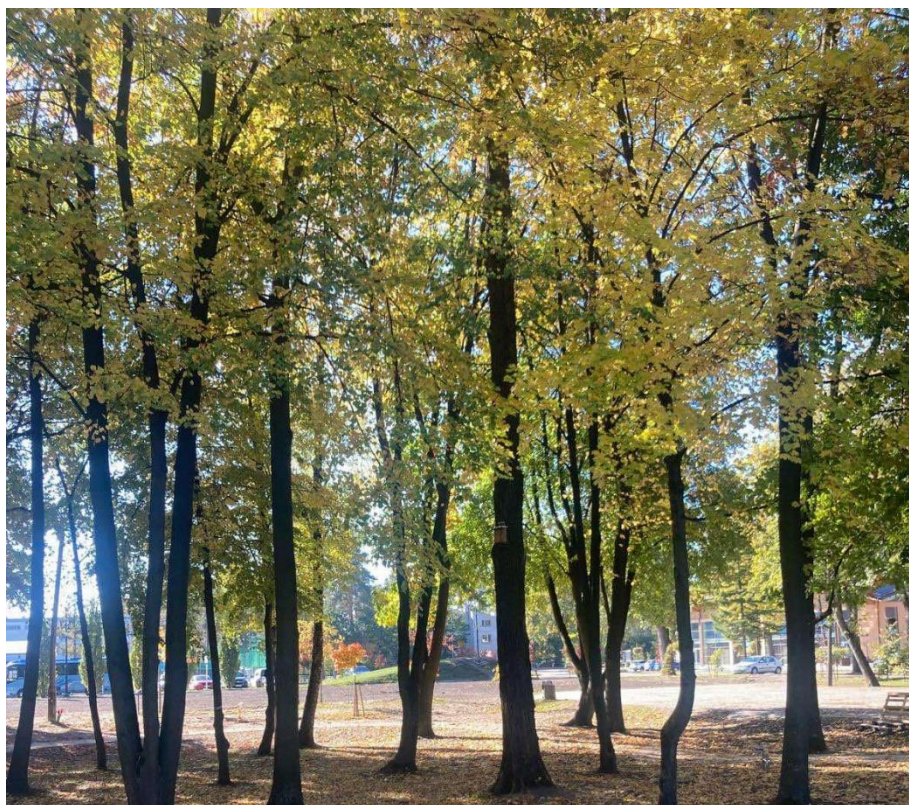
MPK został utworzony w latach 1986-88⁵. Został on umieszczony na południowy wschód od Warszawy. Obejmuje dzielnice Warszawy: Wawer i Wesołą oraz miejscowości Józefów, Otwock, Celestynów. Cały obszar zajmuje ponad 15 000 ha. Od 2001 r. nosi imię Czesława Łaszka - konserwatora przyrody w woj. mazowieckim.

⁵ https://pl.wikipedia.org/wiki/Mazowiecki_Park_Krajobrazowy

*ryc. 6 Ul. Chopina w Celestynowie, granica lasu i miasteczka
(fot. własna)*

Kolejnym aspektem, który przyciąga licznych turystów są liczne rezerваты przyrody występujące w okolicy. Niektóre z nich są unikatowe w skali całej Polski. Ponadto, liczne szlaki turystyczne w okolicach Celestynowa umożliwiają badania terenowe i obserwacje przyrodnicze, co jest cenne zarówno dla naukowców, jak i edukatorów przyrodniczych.

*ryc. 5 Park w centrum Celestynowa
(fot. własna)*

Przykładem jest „Bagno Całowanie”. Położone ono jest kilka kilometrów od Celestynowa, a stanowi piękny zabytek przyrody. Bagno obejmuje 1200 ha, a na jego obszarze znajdziemy różną wyjątkową *florę i faunę*. Występują tam setki gatunków ptaków, zamieszkują je bobry i łosie. Szczególną rośliną jest zagrożona wyginięciem brzoza niska. Budowę bagna stanowi system kilkunastu wydmy. Szczególną charakterystyką jest wydma *Pęczatka*, albowiem na niej znaleziono najstarsze ślady osadnictwa ludzkiego na całym Mazowszu, liczące ponad 13 000 lat. Ślady te były łowców reniferów odkryte w latach 60.

ryc. 7 Ścieżka po „Bagnie Całowanie”

(fot. własna)

Dla turystów są tam wybudowane malownicze kładki. Ścieżka *13 Błota stóp* liczy ponad 4,6 km (ryc. 7). A wieża widowiskowa pozwala turystom zobaczyć cały obszar.

Według badań przeprowadzonych przez Mazowieckie Biuro Planowania Przestrzennego i Rozwoju Regionalnego⁶, to właśnie część MPK położonego w okolicach Celestynowa jest najczęściej zwiedzana. Ponadto raport wskazuje na to, iż „Bagno Całowanie” jest najlepiej turystycznie zagospodarowanym terenem Parku. Jest to jedno z ulubionych miejsc ornitologów-amatorów ze względu na unikatowe gatunki ptaków i otwartej przestrzeni.

Należy przypomnieć, że już przed wojną w okolicach Celestynowa przeważała funkcja letniskowa z kilku przyczyn. Niska intensywność działalności przemysłowej oraz rozległe tereny leśne przyczyniają się do utrzymania wysokiej jakości powietrza w regionie Celestynowa. Wysoka jakość środowiska naturalnego tworzy korzystne warunki klimatyczne i zdrowotne, co sprzyja nie tylko mieszkańcom, ale i osobom odwiedzającym ten region. Ponadto sosny, które stanowią prawie całość lasów w tym terenie, mają właściwości termiczne. Zmniejszają amplitudę roczną powietrza. W lecie jest chłodniej, a w zimę jest cieplej w lesie niż w otaczającym terenie. Wpływa to korzystnie na klimat lokalny miejscowości z perspektywy rozwoju turystyki. Mieszkańcy stolicy, którzy borykają się z MWC⁷ (miejska wyspa ciepła) szukają miejsc, do których można *uciec* od ciepła. Wraz z postępującą zmianą klimatu ośrodki leśne mogą stanowić *schronisko* od ciepła.

3.2. Walory antropogeniczne

Celestynów, poza swoimi cennymi walorami przyrodniczymi, posiada również znaczące walory antropogeniczne, czyli te elementy środowiska, które zostały przekształcone lub stworzone przez człowieka. Te zasoby kulturowe mają znaczący wkład w rozwój miejscowości i wzbogacają jej krajobraz, dodając mu dodatkowego znaczenia z perspektywy historycznej i społecznej. Tutaj wymieniono kilka najważniejszych elementów tego środowiska, które już stanowią atrakcje turystyczne.

⁶ MBPPiRR: Mazowiecki Park Krajobrazowy
https://mbpr.pl/wp-content/uploads/2022/07/5.Mazowiecki_Park_Krajobrazowy.pdf

⁷ PAN: Miejska Wyspa Ciepła w Warszawie
https://rcin.org.pl/Content/56055/WA51_74963_r2014_Miejska-wyspa-ciepła.pdf

Centrum Edukacji Leśnej stanowi pierwszorzędą atrakcję dla turystów (ryc. 8). Jego funkcja jest zarówno edukacyjna, jak i turystyczna. Pełni istotną rolę w promowaniu zrównoważonego rozwoju oraz ochrony środowiska. Wybór Celestynowa na miejsce ulokowania CELu jest świetnym wyborem, gdyż jest to teren, który właśnie pokazuje, jak wygląda zrównoważony rozwój. Placówka, prowadzona przez Nadleśnictwo Celestynów, tworzy programy edukacyjne dla różnych grup wiekowych. Owe zajęcia przede wszystkim obejmują tematy bioróżnorodności, gospodarki leśnej i ekologii. Dla młodszych dzieci organizowane są zadania, podczas których dzieci wykonują pracę leśników.

ryc. 8 Znak drogowy przy CELu

(fot. własna)

Od początku swojego funkcjonowania w 2009 r. CEL przyciągnęło tysiące zwiedzających. W latach 2009-2018 z ośrodka skorzystało i zwiedziło łącznie aż 160 000 osób⁸ (wyk. 2). Ponadto ta liczba nie obejmuje kolejnych 200 000 osób, które brały udział w akcjach organizowanych przez Nadleśnictwo Celestynów wraz z innymi sąsiadującymi nadleśnictwami.

⁸ Nadleśnictwo Celestynów: Sprawozdanie o metodach edukacji leśnej s. 24
https://cepl.sggw.edu.pl/wp-content/uploads/sites/75/2021/08/Brytan_i_in.pdf?x68467

Wszelkie zajęcia są organizowane bezpłatnie - zarówno dla wycieczek szkolnych, jak i dla zwykłych zwiedzających.

Jak widać CEL już stanowi wielką atrakcję dla turystów, a zarazem wielki walor antropogeniczny Celestynowa. Ponadto wspiera ona dobry cel promowania ekologii i ochrony naszych polskich lasów.

wyk. 2 Liczba zwiedzających CEL w zależności od roku

Kolejnym walorem, jest lokalna parafia Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Celestynowie (ryc. 9). Parafia bierze czynny udział w różnych wydarzeniach społecznych (kiermasze, koncerty) oraz kształtowaniu pamięci historycznej Celestynowa. Jednym przykładem tej działalności jest obecność kilku pomników na terenie kościoła –*Poległym podczas Akcji w Celestynowie, Cudu nad Wisłą, Poległym podczas II wojny światowej*. Kościół również w sam siebie jest piękny – niektórzy przyjeżdżają tam, by zobaczyć ołtarz.

Ostatnim wymienionym walorem turystycznym są bunkry niemieckie w pobliskim lesie. Pierwsze umocnienia w tym terenie pochodziły z czasów I wojny światowej, były one częścią Przedmościa Warszawskiego (niem. *Brückenkopf Warschau*). Użyte podczas wojny polsko-bolszewickiej przepadły w niepamięć. Dopiero w latach 1940-1941 Niemcy znów odbudowali wzmocnienia. Po wojnie bunkry znów zostały zapomniane. W 2003 r. obydwa schrony zostały wydzierżawione przez Stowarzyszenie na Rzecz Zabytków Fortyfikacji „*Pro Fortalicium*”. Od stanu absolutnej rozpaczy doprowadzono do odnowienia zabytków (ryc. 10). Dzisiaj ciekawi mogą przyjść każdego dnia i zwiedzić bunkry za darmo, nauczyć się o historii i militarystyce.

ryc. 9 Kościół w Celestynowie

(fot. własna)

ryc. 10 Bunkry w Dąbrowieckiej Górze

(źródło: <https://www.wycieczkazadyche.pl/2018/08/dabrowiecka-gora-skansen-forteczny-woj.html>)

3.3. Obecna infrastruktura turystyczna:

Aby móc skorzystać z powyżej wspomnianych walorów turystycznych konieczne jest istnienie rozbudowanej infrastruktury wokół miejsca pobytu.

Najważniejszym aspektem jest dojazd i dostępność komunikacyjna do Celestynowa. Jak na warunki wsi, Celestynów ma rozbudowaną sieć drogową. Drogi powiatowe Gminy łącznie sumują się do 40,7 km (średnia dla powiatu wynosi 37 km, drogi gminne 32 km.). Drogi te choć są w dobrym stanie choć mają kilka wad:

Są wąskimi drogami, często niewystarczające dla dwustronnego ruchu samochodowego. Często są objęte regulacjami wynikającymi z położenia w MPK. Nie można rozbudowywać sieci dróg w lesie z taką łatwością, jak poza lasem. Ponadto remonty dróg również są utrudnione przez status prawny lasów. Bardzo mały odsetek dróg jest oświetlonych, dużo dróg leśnych w ogóle nie ma oświetlenia. Zimą nie wszystkie drogi są odśnieżane, a wraz z innymi powyżej wspomnianymi czynnikami, drogi mogą być niebezpieczne.

Natomiast trzeba powiedzieć, że drogi nie są złe w Celestynowie – jest ich dużo, są w dobrym stanie technicznym, są dobrze rozplanowane (wyniki wywiadów z mieszkańcami). Ponadto w ostatnich latach Gmina finansuje budowę i remonty dróg. Według ankiet przeprowadzonych przez Urząd Gminy, stan dróg gminnych oceniono na 2,96⁹ (w skali 1-6), dróg powiatowych 2,99, dróg wojewódzkich 3,67, a dróg krajowych 3,78. Ponadto droga ekspresowa S17 biegnąca od Warszawy znajduje się 4 km od Celestynowa.

Następnym elementem wchodzącym w skład transportu jest kolej. Celestynów leży na linii kolejowej nr 7 (Warszawa – Lublin). Pociągi kursują tam często (co kilkadziesiąt minut), w 10 minut można dojechać do Otwocka, a w 45 minut do centrum Warszawy. Jeszcze kilka lat temu stacja kolejowa i dworzec były w stanie degradacji. Po kilku latach prac remontowych stacji nadano nowy wygląd. Zbudowano nowoczesne perony, przejścia podziemne, wyremontowano zabytkowy dworzec kolejowy. W tej samej ankiecie kolej uzyskała wynik 4,36 (najwyższy wynik w zakresie środowiska naturalnego, przestrzeni i komunikacji). Warto wspomnieć, iż kolej stanowi alternatywny dojazd, który oprócz wartości komfortu, również stanowi czystszy środek transportu, o niższych emisjach CO₂. Dodatkowo od i do Celestynowa jeżdżą autobusy, które ułatwiają transport do pobliskich miejscowości.

⁹ Gmina Celestynów: Ankieta warunków życia, s.17
https://celestynow.pl/strona-3389-strategia_rozwoju_gminy.html

Podsumowując, Celestynów ma dogodne uwarunkowania komunikacyjne. Są to drogi samochodowe, kolej oraz autobusy. Wszystkie te środki służą różnym turystą, pozwalając na większy zasięg, z którego przyjeżdżają turyści.

Ankiety wskazały, że jedną z największych wad Celestynowa jest znikoma gastronomia i brak bazy noclegowej w samej miejscowości. Wynika to z wielkości miejscowości oraz charakteru miejscowości. Dlatego też turyści najchętniej przyjeżdżają by skorzystać z natury, a na obiad i nocleg jadą bądź do Otwocka bądź do Warszawy. W Celestynowie są cztery punkty gastronomiczne: Pizzeria Negro, AM AM Kebab, Bar Orientalnym „Sajgon”, Kebab King House (ryc. 12). Dlatego właśnie rozwój obszarów gastronomii oraz bazy noclegowej turystyki będzie kluczowe, by miejscowość mogła się rozwijać.

Jednym z istotnych aspektów infrastruktury turystycznej są miejsca aktywnego odpoczynku. Dla nastolatków i dorosłych atrakcyjną jest forma spacerów bądź przejażdżek rowerowych po lesie. Dla nich są przeznaczone malownicze ścieżki i szlaki turystyczne. Sieć ścieżek rowerowych jest bardzo rozbudowana, często są to nowe ścieżki w bardzo dobrym stanie. Ścieżki te przecinają różnorakie miejsca przyrody, w tym wiele rezerwatów przyrody – „Bagno Całowanie”, „Czarci Dół”, „Bagno Bocianowskie”, najczęściej biegną przez piękne sosnowe lasy. Po drodze można zobaczyć wiele rzadkich gatunków ptaków, rzadkie formy geomorfologiczne, a ponad wszystko pozwalają się odciąć od zgiełku miasta.

Choć te szlaki są otwarte cały rok, wielu woli rozrywkę *indoorową*. Dlatego właśnie w 2016 r. wybudowano nowoczesną halę sportowo-widowiskową, która pozwala na uprawianie sportu podczas chłodnych i ciemnych dni. W hali sportowej odbywają się różnorakie zajęcia: siatkówka, kickboxing, parkour, balet, yoga, zumba, tanie. To tylko niektóre z oferowanych zajęć, a dla wszystkich są organizowane turnieje i zawody, które przyciągają turystów. Oprócz hali wybudowano orlik, skatepark, boisko do piłki siatkowej i koszykowej oraz plac zabaw. Wszystko to jest przeznaczone do użytku przez młodzież.

Badania terenowe wskazały, że punktów informacji o turystyce w Celestynowie jest tylko kilka (ryc. 11).

ryc. 12 Punkt informacji Nadleśnictwa Celestynów

(fot. własna)

ryc. 11 Punkt gastronomiczny w Celestynowie

(fot. własna)

4. Proponowana infrastruktura i działania

W tym miejscu należy wspomnieć, iż poniżej wypisane propozycje nie są jednolite – niektóre są kilkakrotnie droższe od innych; wykonanie innych może trwać długo, albo nawet mogą być ciągłą inwestycją; kolejne są o charakterze lokalnym, inne o zakresie regionalnym; inne są samodzielnymi pomysłami, jeszcze inne są połączone ze sobą nawzajem.

Turystyka w Celestynowie ma kilka cech: turystyka jest sezonowa, głównie w okresie letnim; jest to turystyka o skali regionalnej - najczęściej ludzi przyjeżdża z woj. mazowieckiego, często z Warszawy; rzadko turyści przybywają spoza województwa; turyści lubią odpoczywać w środowisku przyrodniczym, chodząc na spacer i jeżdżąc rowerem. Ze względu na brak bazy noclegowej oraz znikomej gastronomii turyści muszą korzystać z usług poza Celestynowem. Oznacza to, że wydatki ponoszone przez turystów nie są czerpane przez społeczność lokalną.

4.1. Baza noclegowa i gastronomia

Obecnie Celestynów nie posiada żadnej bazy noclegowej. Choć w przeszłości istniało tu dużo domków letnich, dziś ich nie ma. Współczesny rozwój komunikacyjny pozwala turystom zwiedzać Celestynów bez zmiernia się z problemem zakwaterowania. Oznacza to, że większość wizyt jest efemeryczna - turyści przyjeżdżają rano, a wieczorem wyjeżdżają.

Z perspektywy znaczącej części turystów nie sprawia to wielkiej przeszkody. Mają dogodny dojazd do Warszawy i Otwocka. Natomiast wielu chciałoby móc zostać na kilka dni. Dodatkowo wsparłoby to gospodarkę Celestynowa. Zatem rozbudowa bazy noclegowej jest kluczowa dla rozwoju turystyki. W Strategii Rozwoju Gminy 2023 – 2030 wpisano konieczność szukania inwestycji w tym obszarze¹⁰. Niestety Gminy nie stać na budowę bazy samodzielnie, zatem konieczni będą prywatni inwestorzy (mapa 3).

Pomysłów jest kilka. Pierwszy z nich to typowy hotel lub motel w środku miasteczka. Umożliwiłby on łatwy dostęp dla przybywających koleją, jak i samochodem. Ośrodek ten mógłby być stosunkowo duży i nowoczesny.

Drugim pomysłem jest zbudowanie domków letniskowych w lesie. Można by je wybudować w lokalnym stylu świder-majer. Problemem z tym pomysłem są regulacje na terenie lasu ograniczające wyręb lasów. Natomiast za zgodą prawną można by stworzyć

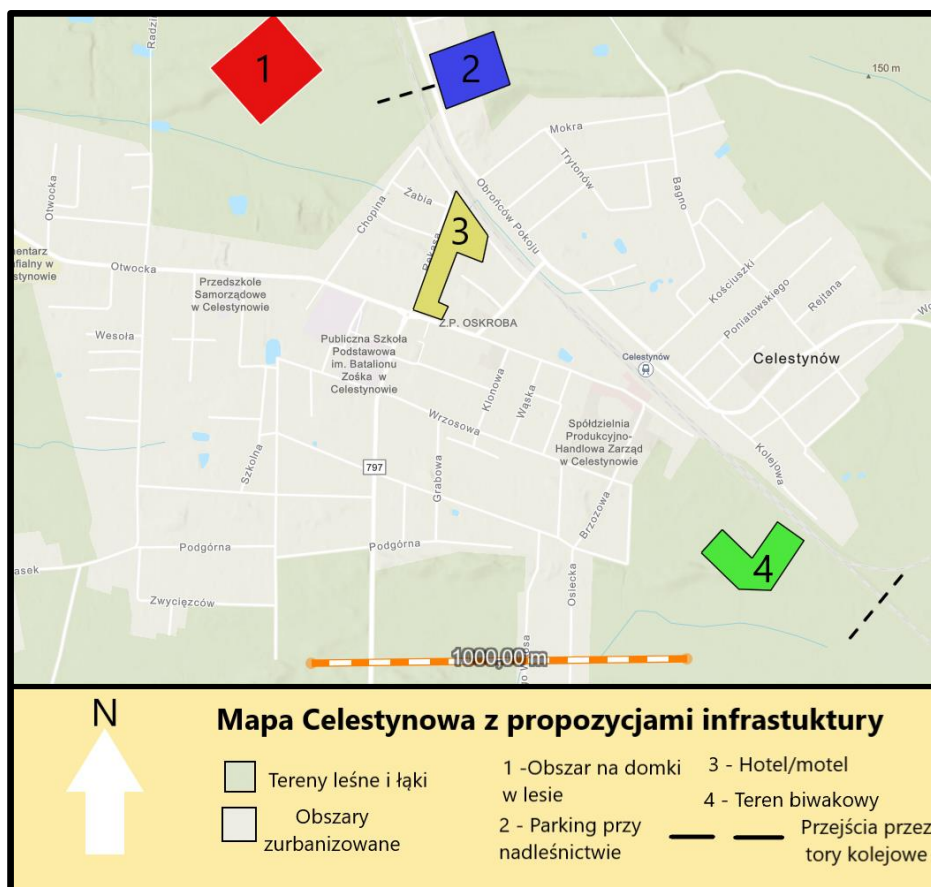
¹⁰ Gmina Celestynów: Strategia rozwoju Gminy, s40, pkt 2.4.7
https://bip.celestynow.pl/public/get_file.php?id=576687

estetyczne domki, które funkcjonowałyby w sposób nieszkodliwy na środowisko leśne. Ponadto domki te mogłyby funkcjonować cały rok.

Trzecim pomysłem jest wybudowanie terenu biwakowego lub campingowego. Jest to najtańsza z propozycji, gdyż wymaga ona tylko małego wycięcia lasu lub wydzielienia części lasu na camping. Wystarczyłoby wybudować toalety i prysznice na zewnątrz. Spanie pod gołym niebem latem jest wielką atrakcją dla wielu. Minusem tej propozycji jest jej sezonowość. W skrajnie dobrym przypadku obóz funkcjonowałby od maja do października.

Zakładając rozwój bazy noclegowej w którykolwiek z sposobów wymienionych powyżej, można przyjąć, iż również gastronomia się równolegle rozwinie. Sam hotel posiadałby restaurację, która oprócz turystom, również służyłaby lokalnej społeczności.

Oczywiście możliwe jest rozwinięcie gastronomii bez konieczności bazy noclegowej. Otwarcie nowych restauracji i punktów gastronomicznych nie odbędzie się przy większych nakładach finansowych gminy, a raczej przy przedsiębiorczej postawie pojedynczych osób. Natomiast oprócz rozpowszechnionych w Polsce pizzerii i kebabów, dobrym pomysłem byłoby otwarcie kuchni mazowieckiej, w celu nie tylko promowania gastronomii, ale także regionalnych potraw. Nawet coś tak małego stanowi pewną atrakcję turystyczną.

mapa 3 Mapa Celestynowa z propozycjami infrastruktury

(opracowanie własne)

4.2. Szlaki turystyczne

ryc. 13 Stara szkoła w Ponurzycy

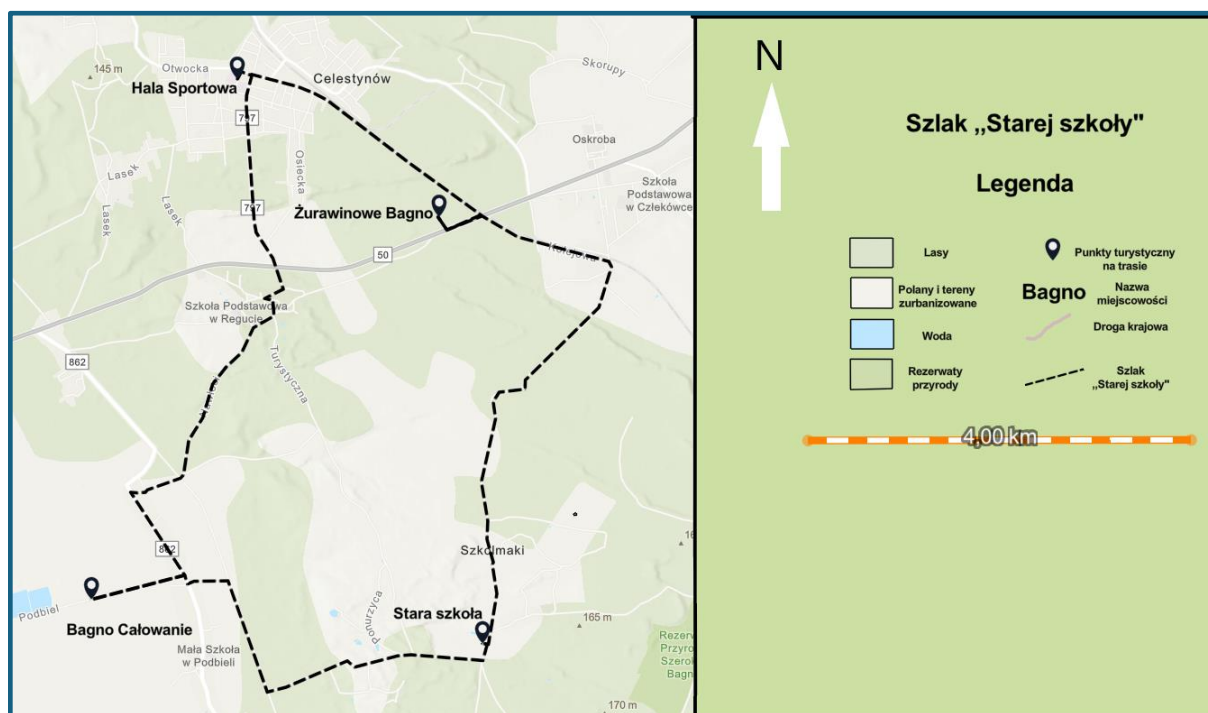
(fot. własna)

Propozycją nowego szlaku w Celestynowie jest trasa na południe od wsi, nazwana Szlakiem „Starej szkoły”. Początek byłby w centrum Celestynowa, tuż przy hali sportowej. Jest tu największy parking w okolicy, zagospodarowanie techniczne oraz ma dobry dojazd.

Pierwszy odcinek prowadziłby do „Bagna Całowanie”. Długość tego odcinka wynosi 8 km, prowadzi on przez lasy i polany m.in. przy Stawie „Żółw”. Przy samym bagnie należałoby wybudować kilka wiat i stołów, więcej tablic informacyjnych oraz częstsza ich renowacja (obecnie niektóre są zdegradowane).

Dalej od bagna ścieżka biegłaby ku Ponurzycy, gdzie się znajduje zabytkowa Stara szkoła (ryc. 13). Wybudowana była na początku XX wieku w lokalnym stylu Świdermajer. Ten styl stanowi atrakcję turystyczną w Otwocku i jego okolicach, jest charakterystyczny dla zabudowy letniskowej. W tym przypadku nie jest to typowa odmiana ozdobna tego stylu, a bardziej przystosowana dla korzystania całorocznego. Długość odcinka tego wynosi 5,5 km.

Od Starej szkoły ścieżka prowadziłaby ku linii kolejowej. Potem biegłaby przy kolei ku Rezerwatowi Przyrody „Żurawinowe Bagno”, a dalej do dworca kolejowego w Celestynowie. Ten odcinek wynosiłby 9 km.

mapa 4 Proponowany szlak turystyczny „Stara szkoła”

(opracowanie własne)

Cała trasa miałaby 22,5 km (mapa 4). Skupiałaby się na przyrodzie, przebiegając przez lasy i polany, ale także pokazywałby aspekt dziedzictwa kulturowego – kapliczki przydrożne i Starą szkołę. Pomogłaby z rozwojem kolarstwa na południu Celestynowa, gdzie jest mniej ścieżek, a również zwiększyłoby to znaczenie turystyczne Koła Gospodyń, które się znajduje w Starej szkole.

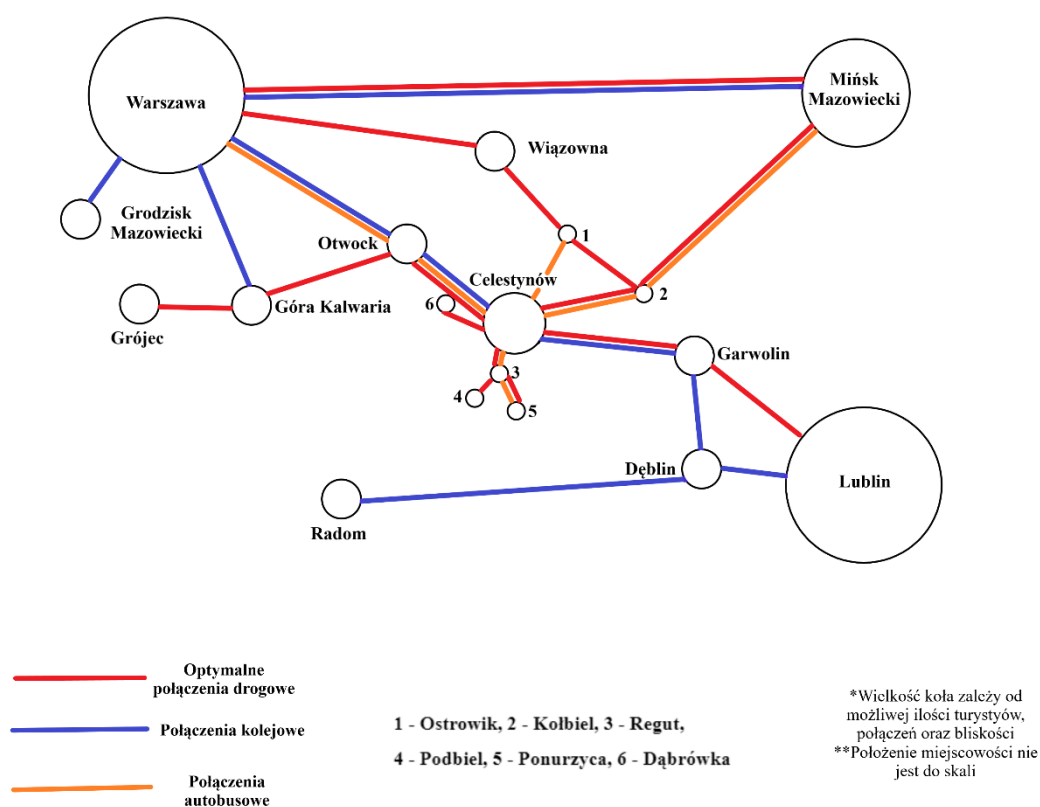
4.3. Miejsca odpoczynku i informacja o gminie

Badania terenowe pokazały, że wiat, ławek oraz placów zabaw jest kilka w Celestynowie. Są dwa orliki, rozbudowany ośrodek sportowo-rekreacyjny w postaci hali sportowej. Nie ma konieczności rozbudowania obecnej infrastruktury.

Należy wyłącznie regularnie finansować remonty oraz fundować turnieje i zawody sportowe. Dodatkowo należy promować Celestynów na targach gmin i w mediach społecznościowych, pokazując możliwości turystyczne lub Dzień Gminy Celestynów. Odpowiedzialność za to mógłby wziąć Gminy Ośrodek Kultury i Sportu, który organizuje różne wydarzenia w Celestynowie – zawody, konkursy, koncerty, spotkania kulturowe.

4.4. Dojazd i transport

Choć obecne skomunikowanie i dojazd do Celestynowa są dogodne (mapa 5), nie oznacza to, że nie można go ulepszyć. Stacja kolejowa jest w dobrym stanie technicznym (ryc. 14, ryc. 15), ma spory parking oraz rozwiązania dla rowerzystów i osób niepełnosprawnych. Dodatkowo w niektórych miejscach można by wybudować przejścia przez tory kolejowe (obecnie są tylko 2). Często uniemożliwia to przejście na drugą stronę lasu i stanowczo ogranicza turystykę. Wydłużenie kursowania pociągów (obecnie wiele pociągów kończy swoją jazdę w Otwocku), aby obejmowały Celestynów, zwiększyłoby stanowczo częstotliwość przyjazdów i odjazdów pociągów.

mapa 5 Mapa topologiczna komunikacji do Celestynowa

(opracowanie własne)

Kursowanie autobusów oraz dojazd samochodowy są dobry i nie potrzebuje transformacji. Dobrym pomysłem natomiast byłoby zbudowanie parkingu bliżej lasu i innych atrakcji turystycznych. Zaproponowałbym budowlę parkingu przy Nadleśnictwie Celestynów, a obecne parkingi przy kościele zmniejszyć i przenieść tam oraz dawny parking przeznaczyć na mały park.

*ryc. 15 Dworzec kolejowy w Celestynowie po renowacji
(fot. własna)*

*ryc. 14 Dworzec kolejowy w Celestynowie 1953 r.
(fot. archiwalna, źródło: <https://fotopolska.eu/974301.foto.html>)*

5. Ocena SWOT turystyki Celestynowa

Mocne strony:	Słabe strony:
1. Potencjał przyrodniczy – atrakcyjny teren turystyczny, położenie w MPK, rezerваты przyrody 2. Unikatowość „Bagna Całowania” – ślady osadnictwa, rzadkie ptaki, cenne miejsce dla ornitologów i turystów 3. Popularność Centrum Edukacji Leśnej – już ośrodek przyciąga wielu turystów każdego roku, stanowi wielką atrakcję dla młodzieży 4. Atrakcje antropogeniczne – bunkry niemieckie, kościół, ślady osadnictwa liczące 15 000 lat 5. Dziedzictwo kulturowe – miejscowość jest znana z „Kamieni na szaniec” A. Kamińskiego, odbywają się w miasteczku różne wydarzenia kulturowe, 6. Rozbudowana sieć ścieżek rowerowych i szlaków turystycznych – oprócz wielkiej ilości, również ważne jest długi okres użytkowania oraz małe koszty utrzymania 7. Świetna baza startowa – rozbudowana hala sportowa, ośrodek rekreacyjny, place zabaw, boiska itd. 8. Rozwój usług turystycznych – wybudowanie hoteli, ścieżek rowerowych, gastronomii oczywiście zwiększy dochody i turystykę tego regionu 9. Czyste powietrze – mało zanieczyszczeń, dzięki czemu powietrze jest bardzo zdrowe	1. Brak gastronomii i bazy noclegowej – restauracji jest mało, a hoteli/moteli/hosteli w ogóle nie ma w Celestynowie 2. Sezonowość użytkowania – większość turystów przybywa latem, zimą następuje stagnacja w turystyce 3. Mała ilość parkingów – parkingów jest mało, a ponadto są one zlokalizowane w niekorzystnych miejscach dla turystów, 4. Koszty utrzymania – budowanie i utrzymywanie atrakcji często są drogie, szczególnie uciążliwe dla małej gminy wiejskiej, gmina ma ważniejsze inwestycje obecnie, 5. Długotrwały zwrot inwestycji – zwrot inwestycji może nastąpić nawet dopiero po kilku lub kilkunastu latach.

i przyciąga turystów, niższa temperatura niż w miastach 10. Wzrastająca wiedza o ekologii – więcej ludzi wybiera turystykę rowerową, gdyż jest ona czystsza 11. Długofalowe strategie rozwoju – regularne i skuteczne inwestycje finansowe mogą przynieść świetne rezultaty	
Szanse:	Zagrożenia:
1. Rosnąca popularność turystyki rowerowej – coraz więcej osób szuka alternatywnych form aktywnego odpoczynku 2. Zdrowy tryb życia – ludzie szukają formy odpoczynku sprzyjającemu zdrowiu, czyli na przykład spędzanie czasu w lasach 3. Dostęp do funduszy zewnętrznych – gmina ma dostęp do środków krajowych i unijnych, szczególnie tych ekologicznych i <i>prośrodowiskowych</i> 4. Współpraca i praca z innymi gminami – rozwój turystyki wraz z sąsiednimi gminami, zmniejszy to koszty, a przyniesie większe skutki 5. Popularyzacja wiedzy o historii – więcej dostępu do wiedzy o losach Celestynowa podczas wojny światowej 6. Wzrosty wiedzy o regionie – im więcej informacji będzie dostępne o Celestynowie, możliwościach turystycznych, tym więcej osób będzie przybywać 7. Alternatywa dla przeludnionych miast – miasta obecnie mają za dużo turystów, szuka	1. Małe fundusze unijne i krajowe – trudno uzyskać te fundusze, dużo regionów o nie rywalizuje 2. Ograniczenie liczby turystów – turystyka może nie przynieść wystarczająco wysokich dochodów 3. Rozwój innych regionów – jeśli inne gminy będą szybciej się rozwijać, Celestynów nie nadąży 4. Zaburzenie krajobrazu – turystyka może doprowadzić do degradacji krajobrazu Celestynowa 5. Zmiana klimatu – powolnie zmiany klimatu mogą zmienić <i>florę</i> i <i>faunę</i> w Celestynowie 6. Niska jakość infrastruktury – gastronomia i baza noclegowa mogą dalej się nie rozwijać, co znacząco ograniczy turystykę 7. Zwiększenie emisji CO₂ – więcej przyjazdów samochodowych zwiększy emisje co również zdegraduje środowisko

się alternatywy, którą może stanowić Celestynów 8. Udoskonalenie transportu – zwiększenie częstotliwości kursowania pociągów i autobusów do Celestynowa 9. Promocja ekologicznego podróżowania – szczególnie przez CEL, który wywiera wpływ na zwiedzających 10. Bliskość dużych miast – Warszawa jest 40 km od Celestynowa, a Otwock 12 km od Celestynowa 11. Dobra komunikacja publiczna i samochodowa – częste pociągi, autobusy, które pomagają turystom się dostać do Celestynowa, wystarczająca sieć dróg w dobrym stanie,	
---	--

6.Podsumowanie

Patrząc na powyższą pracę można wyciągnąć kilka wniosków na temat turystyki w Celestynowie. Posiada wielkie walory przyrodnicze i antropogeniczne – położenie w Mazowieckim Parku Krajobrazowym, Centrum Edukacji Leśnej, ośrodek sportowy i liczne rezerваты przyrody, a dzięki bliskości Miasta Stołecznego Warszawa jest dużo możliwych turystów.

Istnieje tu rozwinięta infrastruktura okołoturystyczna – dużo komunikacji (pociągi i autobusy), wiele szlaków wędrówek pieszych, ścieżek rowerowych oraz ośrodków dla turystów. Ponad to jest ważną historycznie miejscowością – zasłynęła ona podczas wojny dzięki Kamieniom na szaniec. Zauważalny jest deficyt w zakresie gastronomii i hotelarstwa – często bywa to problem w planowaniu turystyki regionu.

Sposobów na rozwinięcie turystyki jest kilka: wybudowanie domków noclegowych, współpraca z innymi gminami, rozbudowywanie szlaków, rozwój restauracji, udoskonalenie komunikacji, promowanie informacji o turystyce itd.

Nie wolno jednak zapomnieć o zrównoważonym rozwoju – turystyki nie powinna doprowadzić do degradacji środowiska przyrodniczego, degradować jakości życia mieszkańców, powinna być oparta na ekologicznych i nowoczesnych rozwiązaniach, stawiając na długotrwałość, fundamentem mogą być nowe formy rozrywki, ale może także być tym czym było historycznie– miejscem letniego odpoczynku.

Szans i zagrożeń jest dużo, lecz przy pewnym wysiłku można zapobiec wielkiej ilości zagrożeń a szanse wykorzystać. Należy wykorzystać silne strony, a wpływ słabych ograniczyć.

Rozwój turystyczny może być kluczowy w rozwoju całej miejscowości. Mam nadzieję, że ta praca to pokazała.

7. Źródła

7.1. Publikacje

1. Kamiński A. *Kamienie na szaniec*, NASZA KSIĘGARNIA, Warszawa 1999
2. Kondracki J. *Geografia regionalna Polski*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000
3. Migoń P., *Geomorfologia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2022
4. Muszyński W. *Ocaleni w Celestynowie*, self-published, Celestynów 2014
5. Muszyński W. *Oni rozsławili Celestynów*, self-published, Celestynów 2013
6. Samorząd Celestynów, *Raport o stanie gminy Celestynów za 2023 rok*, Celestynów 2023
7. *Urząd Gminy (red.)*, *Gmina Celestynów*, Oficyna Wydawnicza Liber Novum, Celestynów 2021
8. *GUS (red.)*, *Statystyczne Vademecum Samorządowca 2022*, GUS, Warszawa 2022
9. Mizerski W., *Geologia Polski*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2020

7.2. Strony internetowe

UG Celestynów: Celestynów (IX 2024)

<https://www.celestynow.pl> UG Celestynów

Wikipedia: Historia Celestynowa (VIII 2024)

<https://www.wikipedia.org> Wikipedia

Lasy państwowe: Mezuregiony Celestynowa (X 2024)

<https://www.encyklopedialesna.pl> Kliczkowska A.

ArcGIS: Tworzenie map (X 2024)

<https://www.arcgis.com/home> ArcGIS

OTOP: Mezuregion Doliny Środkowej Wisły (X 2024)

<https://otop.org.pl>, OTOP

8.Spis załączników

8.1. Mapy

mapa 1 Gmina Celestynów na tle województwa mazowieckiego	6
mapa 2 Mapa turystyczna Celestynowa	7
mapa 3 Mapa Celestynowa z propozycjami infrastruktury	23
mapa 4 Proponowany szlak turystyczny „Stara szkoła”	25
mapa 5 Mapa topologiczna komunikacji do Celestynowa.....	26

8.2.Wykresy

wyk. 1 Struktura wieku i płci w Gminie Celestynów 2022 r.	10
wyk. 2 Liczba zwiedzających CEL w zależności od roku	17

8.3. Zdjęcia

ryc. 1 Autor koło atrakcji turystycznej w Celestynowie	4
ryc. 2 Widok z wieży widowskiej na „Bagnie Całowanie”	8
ryc. 3 Pomnik „Akcji pod Celestynowem”	9
ryc. 4 Obserwatorium w Ostrowiku	11
ryc. 5 Park w centrum Celestynowa.....	13
ryc. 6 Ul. Chopina w Celestynowie, granica lasu i miasteczka	13
ryc. 7 Ścieżka po „Bagnie Całowanie”	14
ryc. 8 Znak drogowy przy CELu.....	16
ryc. 9 Kościół w Celestynowie.....	18
ryc. 10 Bunkry w Dąbrowieckiej Górze	18
ryc. 11 Punkt gastronomiczny w Celestynowie	21
ryc. 12 Punkt informacji Nadleśnictwa Celestynów	21
ryc. 13 Stara szkoła w Ponurzyca	24
ryc. 14 Dworzec kolejowy w Celestynowie 1953 r.....	27
ryc. 15 Dworzec kolejowy w Celestynowie po renowacji.....	27